

บทที่ 2

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

เค้าโครงเรื่อง

1. พัฒนาการห้องสมุดในประเทศไทย
2. ห้องสมุดประชาชนสังกัดหน่วยงานรัฐบาล
4. ห้องสมุดประชาชนที่ไม่สังกัดหน่วยงานรัฐบาล
5. ห้องสมุดประชาชนและหอสมุดแห่งชาติในต่างประเทศ

สาระสำคัญ

1. พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยเริ่มในสมัยสุโขทัยโดยการเก็บวรรณกรรมทางศาสนาไว้ในหอไตร ส่วนสมัยศรีอยุธยามีการเก็บวรรณกรรมทางสังคมไว้ในหอหลวง ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการจัดตั้งห้องสมุดและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปใช้บริการได้

2. หอสมุดแห่งชาติของไทยมีลักษณะการให้บริการเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชน และได้มีการขยายบริการออกไปยังส่วนภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนได้อ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น

2. ห้องสมุดที่ให้บริการในส่วนภูมิภาคได้แก่ ห้องสมุดสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งเป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัด และห้องสมุดประชาชนอำเภอ

3. ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครเป็นห้องสมุดที่ให้บริการในส่วนกลาง โดยการจัดตั้งห้องสมุดในเขตชุมชน และมีการจัดตั้งห้องสมุดเคลื่อนที่ในจุดที่ไม่สามารถจัดตั้งห้องสมุดได้

4. ห้องสมุดประชาชนที่ไม่สังกัดหน่วยงานรัฐบาลที่ให้บริการอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ห้องสมุดธนาคารศรีนคร ห้องสมุด เอ.ยู.เอ. ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล เป็นต้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ให้ทราบพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย
2. ให้เข้าใจพัฒนาการของหอสมุดแห่งชาติ
3. เข้าใจการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่สังกัดหน่วยงานราชการ
4. เพื่อให้ทราบห้องสมุดประชาชนที่ไม่สังกัดหน่วยงานราชการ
5. เข้าใจสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนและหอสมุดแห่งชาติในต่างประเทศ

พัฒนาการของห้องสมุดประชาชน

สมัยกรุงสุโขทัย

สมัยกรุงสุโขทัยนั้นการจัดการศึกษา มีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการสอนแก่บรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป พระทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน โดยเฉพาะการสอนวิชาภาษาบาลี ส่วนสำนักราชบัณฑิตสอนเฉพาะเจ้านายและบุตรหลานของข้าราชการเท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2507 : 1-2) พ่อขุนรามคำแหง ได้มีการประดิษฐ์อักษรไทยในปี พ.ศ. 1826 โดยได้มีการจารึกเรื่องราวทางด้านการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ ศาสนา ลงบนเสาคิน ที่เรียกว่า ศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นมรดกสำคัญที่ทำให้ชนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในสมัยนี้ สมัยสุโขทัยมีการส่งทูตไปสืบพุทธศาสนาในลังกา และได้นำเอาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้าสู่กรุงสุโขทัย และนำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกเข้ามาด้วย คัมภีร์พระไตรปิฎกที่นำเข้ามานั้น เข้าใจว่าจารึกลงบนใบลาน ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในอินเดียภาคใต้ ใบลานจารึกอักษรลงได้มาก น้ำหนักเบาเหมาะที่จะนำไปใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ ได้สะดวก ไทยได้แนวความคิดในการจารึกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับศาสนาลงในใบลานจากอินเดีย (ทวี มุขกระ โภษา. 2509 : 29)

สมัยนี้ได้มีการสร้างพระไตรปิฎก เพราะเชื่อว่าจะได้บุญกุศล โดยจานลงบนใบลาน แล้วผูกเชือกไว้ติดกัน เรียกว่าหนังสือผูก แล้วนำไปถวายวัดเพราะเชื่อว่าจะได้บุญกุศล เมื่อหนังสือผูกในวัดมีจำนวนมาก จึงได้สร้างสถานที่จัดเก็บขึ้นภายในวัด ซึ่งเรียกว่าหอไตร ซึ่งคงจะมาจากคำว่า “หอพระไตรปิฎก” (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. 2521 : 2-5 ; ธาดาศักดิ์ วชิรปริชาพงศ์. 2534 : 20)

ในตอนปลายสมัยสุโขทัย พระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์พระร่วง ได้ค้นคว้ารวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้จำนวนมาก และทรงใฝ่พระทัยศึกษาพระไตรปิฎกจนแตกฉาน และได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง (ทวี มุขกระ โภษา. 2509 : 29-30)

สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงศรีอยุธยา หอไตรยังคงเจริญรุ่งเรือง เพราะมีการคัดลอกและรวบรวมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนี้หอไตรตั้งอยู่ตามวัดแล้วยังมีการจัดตั้งหอหลวงขึ้นในวังเพื่อจัดเก็บรวบรวมตำรา กฎหมายที่ประกาศใช้ในกรุงศรีอยุธยา และหนังสือต่างๆของทางราชการ โดยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงรวบรวมและจัดเก็บเอกสารต่างๆ ไว้ในหอหลวง (royal library) (ชารากนภมณี. 2536 : 5) แต่ทั้งหอไตรและหอหลวงได้ถูกพม่าทำลายในการเสียกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 ทำให้ตำรา ประวัติศาสตร์ และวรรณคดีอันล้ำค่าสูญหายไปมาก (ทวี มุขระโกษา. 2509 : 30)

สมัยกรุงธนบุรี

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ทำให้หอไตรและหอหลวงถูกเผาทำลาย พระเจ้าตากสินได้โปรดให้ขอยืมพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชมาคัดลอก และโปรดให้สร้าง หอพระไตรปิฎกหลวง หรือเรียกว่าหอหลวง ขึ้นในพระราชวัง เพื่อเป็นสถานที่จัดเก็บพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังได้มีการค้นหาและรวบรวมหนังสือที่หลงเหลือจากสมัยกรุงศรีอยุธยานามาเก็บรักษาไว้ในหอหลวง กรุงธนบุรีเป็นราชธานีอยู่ในช่วงเวลาสั้นจึงทำให้ความเจริญทางด้านวรรณกรรมมีน้อย แต่พระเจ้าตากสินยังทรงโปรดให้มีรวบรวมต้นฉบับตัวเขียน (manuscripts) ตำราหรือวรรณกรรมที่ยังหลงเหลือจากสมัยกรุงศรีอยุธยา และโปรดให้มีการจัดสร้างหอพระสมุดขึ้นในวังหลวง เพื่อเก็บรวบรวมวรรณกรรมและต้นฉบับตัวเขียนไว้ (ชาคาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์. 2534 : 20)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ วัดยังเป็นสถานที่สำหรับการศึกษาสำหรับประชาชนโดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้มีการนำ

พระคัมภีร์พระไตรปิฎกมาจากหอพระไตรปิฎกหลวง จากกรุงธนบุรีมาเก็บรักษาไว้ในหอพระมณเฑียรธรรม ที่สร้างไว้กลางสระน้ำในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2507 : 5)

โดยทั่วไปอาคารที่สร้างขึ้นเก็บพระไตรปิฎกหรือเรียกสั้นๆ ว่าหอไตร แต่หอไตรที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดให้สร้างขึ้น เพื่อรวบรวมพระไตรปิฎกและหนังสือทางพุทธศาสนา มีชื่อเรียกเฉพาะว่า หอพระมณเฑียรธรรม หมายความว่าเป็นที่สถิตแห่งธรรม วัตถุประสงค์ของหอไตรคล้ายคลึงกับวัตถุประสงค์ของหอสมุดในปัจจุบันคือ เป็นที่เก็บหนังสือ และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ หอพระไตรปิฎกทั้งหลายจะมีหนังสือคัมภีร์พระไตรปิฎกจำนวนมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป แต่หอพระไตรปิฎกวัดพระศรีรัตนศาสดารามมีหนังสือเป็นจำนวนมาก และสมบูรณ์เกือบทุกฉบับ หอพระมณเฑียรธรรมก็คือหอสมุดพุทธศาสนาของหลวงหลังแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และนอกจากจะใช้เป็นที่เก็บคัมภีร์แล้ว ยังใช้เป็นที่บอกหรือตรวจสอบพระไตรปิฎกอีกด้วย เนื่องจากระหว่างสงครามระหว่างไทยกับพม่า หนังสือคัมภีร์ต่างๆ คงจะกระจัดพลัดหายมีไม่ครบจบเรื่องเป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชประสงค์ที่จะรวบรวมและสร้างขึ้นใหม่ให้ครบ โดยใช้หอพระมณเฑียรธรรมเป็นที่รวบรวมหนังสือของหลวง แต่หอพระมณเฑียรธรรมที่สร้างครั้งแรกถูกไฟไหม้เสียหายเมื่อ พ.ศ.2331 เนื่องการจูดอกไม้เพลิง ลูกพลูปลิวไปตกลงบนหลังคาหอพระมณเฑียรธรรมเมื่อครั้งที่มีการสมโภชพระไตรปิฎกและหอพระมณเฑียรธรรม (ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนิยะดา ทาสुकนธ์. 2525 : 11-15) และเมื่อหอพระมณเฑียรธรรมไหม้ทั้งหลัง แต่ชนพระไตรปิฎกออกได้ทัน จึงโปรดให้ถมสระสร้างพระมณฑปขึ้นตรงนั้นเป็นที่เก็บพระไตรปิฎกแทนหอพระมณเฑียรธรรมเดิม แต่เนื้อที่ไม่พอเก็บพระไตรปิฎกได้ทุกฉบับ สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท จึงได้จัดสร้างหอพระมณเฑียรธรรมถวายอีกหลังในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2512 : 2)

วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ มีผู้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประมาณพ.ศ. 2231 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ในปี พ.ศ. 2325 และได้สถาปนาวัดโพธาราม ในปี พ.ศ. 2332 จนถึง ปี พ.ศ. 2344 รวมเวลา 12 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ และได้ทรงพระราชทานนามพระอารามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส” ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนสร้อยนามของวัดใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร”

เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบูรณะ ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพราะเห็นความสำคัญของวัด เปรียบเสมือนโรงเรียนหรือสถาบันที่ประชาชนสามัญในสมัยก่อนได้ใช้เป็นสถานที่ศึกษาวิชาความรู้ ได้รับคำสั่งสอนอบรมทางศิลปกรรมจรรยา (รำถึ กุลสมบุญ. 2508 : 1-9)

วัดพระเชตุพนฯ เป็นแหล่งศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนไม่เลือกชั้นวรรดาศักดิ์ โดยเฉพาะความรู้ทางด้านวิชาชีพหรือวิชาวิสามัญหาแหล่งศึกษาได้ยาก ดังนั้นจึงมีการรวบรวมตำรา แก๊ไขปรับปรุง และนำมาจารึกบนแผ่นศิลา หรือรูปเขียน รูปปั้น ไว้ในบริเวณวัด เพื่อให้ผู้คนได้ศึกษาได้ตามความต้องการ เปิดให้ประชาชนเข้าไปศึกษาค้นคว้าโดยทั่วไป เรื่องที่บันทึกแบ่งออกเป็น 8 หมวด ดังนี้ (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. 2521 : 5 ; รำถึ กุลสมบุญ. 2508 : 24-33)

1. หมวดประวัติ ได้แก่ จารึกเกี่ยวกับประวัติการสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไสยศาสตร์ ดวงดาวพยากรณ์
2. หมวดพุทธศาสนา พุทธประวัติ และสาวกของพระพุทธเจ้า พระไตรปิฎก และชาดกที่บรรยายเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่างๆ
3. หมวดตำรายา มีศิลาจารึกตำรายาติดไว้ที่เสา ตามผนังแสดงภาพเขียนรูปยักษณ์ลักษณะโรคและยารักษาโรค
4. หมวดวรรณคดี บริเวณรอบพระอุโบสถ มีแผ่นศิลาจารึก เพลงยาว กลบท ตำราโคลงกลบท ตำรากลอนกลบท

5. หมวดสุภายิต ได้รวบรวมวรรณคดีคำสอน ได้แก่ จารึกสุภายิตพระร่วง ฉันทกถุณาสอนน้อง ฯลฯ

6. หมวดประเพณี มีภาพเขียนแสดงกระบวนแห่กฐินพยุหยาตราทางสถลมารค แสดงกระบวนช้าง กระบวนม้า

7. หมวดทำเนียบ เช่น หล่อรูปคนเชื้อชาติต่างๆกัน พร้อมทั้งมีแผ่นศิลาจารึกแสดงไว้ด้วย ทำเนียบสมณศักดิ์ ทำเนียบหัวเมืองต่างๆ เป็นต้น

8. หมวดพลานามัย ได้แก่ ภาพเขียนแสดงแผนการนวด รูปหล่อฤๅษีดัดตน พร้อมศิลาจารึกโคลงสี่สุภาพ ชีแจงกระบวนท่าต่างๆ

โดยทั่วไปถือว่าวัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม เป็นห้องสมุดประชาชนแห่งแรกของประเทศไทย เนื่องจากมีคุณลักษณะ ดังนี้ (รำภิ กุลสมบุรณ์. 2508 : 19-23)

1. วัดพระเชตุพลวิมลมังคลารามมีลักษณะเป็นสถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาด้วยตัวเอง

2. เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ ข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับดำเนินชีวิต และยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ปลุกฝังให้นิสิตรักการอ่าน

3. รวบรวมหนังสือหรือสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าของประชาชน

4. เป็นสถานที่สำหรับการใช้เวลาว่างของประชาชนในการพักผ่อนหย่อนใจ และจรรโลงใจ และเป็นที่ปลุกฝังนิสิตรักการอ่านและการค้นคว้าได้เป็นอย่างดี

5. การให้บริการสาธารณะทุกคนสามารถเข้าไปใช้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยไม่หวังผลกำไร

เมื่อปี 2424 รัชกาลที่ 5 โปรดให้ตั้งหอสมุดวชิรญาณ ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง บริเวณพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เพื่อรวบรวมหนังสือต่างๆ ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ การก่อตั้งหอพระสมุดแห่งนี้ได้อาศัยค่าใช้จ่าย

จ่ายจากพระโอรสพระธิดาและพระประยูรญาติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งหอสมุดขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติของรัชกาลที่ 4 ชื่อว่า “หอพระสมุควชิรญาณ” และมีพิธีเปิดหอพระสมุดเมื่อปี พ.ศ. 2427 และขณะนั้นมีสมุดหนังสือไทย 125 เล่ม และมีหนังสือฝรั่ง 144 เล่ม โดยมากเป็นหนังสือซึ่งสมาชิกแบ่งประทานมาจากห้องสมุดส่วนพระองค์

หอพุทธศาสนสังคหะ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าประกาศตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2443 เดิมทีมีพระราชประสงค์จะทรงตั้งหอธรรมขึ้นที่วัดเบญจมบพิตร เพื่อจะเก็บรวบรวมพระไตรปิฎก แลหนังสือทั้งปวง บรรดาที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนาทุกๆ ภาษา

หอสมุดแห่งชาติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ประกาศตั้งหอพระสมุดสำหรับพระนคร จึงได้จัดตั้งหอพระสมุดสำหรับพระนครที่ตึกใหญ่หน้าประตูพิมานไชยศรี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2512 : 32-52) ได้รวบรวมหนังสือในหอสมุดเข็ยธรรม หอพระสมุควชิรญาณ และหอพุทธศาสนสังคหะเข้าด้วยกัน ตั้งเป็นหอสมุดสำหรับพระนคร ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เรียกว่า หอพระสมุควชิรญาณสำหรับพระนคร ตามพระสมณนามภิไธยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้มีคณะกรรมการจัดหอพระสมุดได้แก่

1. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เป็นสภานายก
2. กรมพระสมมตอมรพันธ์
3. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
4. พระยาประชากิจกรจักร (แหม่ม บุนนาค)

5. พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เคชะคุปต์)

คณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงกิจการห้องสมุดเป็นอย่างดี มีการทำโต๊ะเก้าอี้ และตู้เก็บหนังสือเพิ่มเติม มีการจัดหาหนังสือภาษาไทย และรวบรวมหนังสือภาษาต่างประเทศที่แต่งเกี่ยวกับเรื่องเมืองไทย หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับประชาชนเปิดให้ประชาชนเข้าใช้บริการโดยไม่เสียค่าบริการ

เมื่อปี พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า สถานที่ตั้งหอสมุดสำหรับพระนครไม่ควรอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เพราะประชาชนไปใช้ไม่สะดวก ควรตั้งอยู่ในที่สาธารณะที่ประชาชนเข้าไปใช้ได้ง่าย จึงได้ย้ายหอพระสมุดสำหรับพระนคร จากในพระบรมมหาราชวังมาอยู่ตึกใหม่ หน้าวัดมหาธาตุ (หอสมุดแห่งชาติหลังเก่า) หอพระสมุดสำหรับพระนครมีหน้าที่ ดังนี้

1. รวบรวมหนังสืออันเป็นสมบัติของชาติไทย ทั้งทางคดี และทางภาษามาตรวจตราและรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญ
2. รวบรวมและเสาะแสวงหาหนังสือวิชาการมาไว้สำหรับศึกษา
3. พิมพ์หนังสือออกจำหน่ายแจกไปให้แก่ประชาชนตามโอกาสที่เหมาะสม

เมื่อปี พ.ศ. 2468 รัชกาลที่ 7 ทรงโปรดพระราชทานหนังสือส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 6 พร้อมด้วยตู้หนังสือให้แก่หอสมุดสำหรับพระนคร สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงแยกหอสมุดสำหรับพระนครเป็น 2 หอสมุด คือ

1. หอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับต้นฉบับตัวเขียน หนังสือจารในใบลาน หนังสือข่อย ศิลปจารึก และตู้ลายทองรดน้ำ
2. หอพระสมุดวชิราวุธ เป็นที่เก็บหนังสือตัวพิมพ์ และเป็นที่จัดพิมพ์หนังสือของหอพระสมุดด้วย และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้หอพระสมุดสำหรับพระนครไปสังกัดอยู่กับราชบัณฑิตยสถาน

พ.ศ. 2476 ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ได้มีการสถาปนากรมศิลปากรขึ้น หอสมุดพระนครได้ลดฐานะมาเป็นกอง สังกัดกรม

ศิลปากร เรียกว่ากองหอสมุด มี 2 แผนก คือ แผนกบรรณารักษ์ และแผนกบันทึกเหตุการณ์ และในปี พ.ศ. 2488 ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกา จัดแบ่งส่วนราชการ ในกรมศิลปากรใหม่ กองหอสมุดได้ถูกลดฐานะลงเป็นเพียงแผนกหนึ่งของกองวรรณคดี และในปี พ.ศ. 2490 ได้รวมเอาหอสมุดดำรงราชานุภาพเข้าด้วย

เมื่อ พ.ศ. 2505 รัฐบาลได้อนุมัติให้ก่อสร้างอาคารหอสมุดแห่งชาติอาคารปัจจุบันขึ้น ณ ท่าवासกรี และเปิดให้ใช้บริการเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2509 เป็นที่เก็บรวบรวมจารึกสมุดไทย สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งการจัดห้องสมุดส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 6 และหนังสือของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และรวบรวมสิ่งพิมพ์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ที่ผู้จัดพิมพ์จะต้องส่งให้หอสมุดแห่งชาติ 2 ฉบับ

ในพุทธศักราช 2518 รัฐบาลได้อนุมัติให้ก่อสร้างอาคารหอพระสมุดวชิรญาณขึ้นที่ท่าवासกรี เพื่อเป็นสถานที่เก็บรักษาตู้พระธรรมและศิลาจารึก และเมื่อปี พ.ศ. 2522 หอสมุดแห่งชาติได้รับความร่วมมือจากธนาคารกรุงเทพ จำกัด และทายาทของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ จัดตั้งและเปิดบริการศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

หอสมุดแห่งชาติได้มีการพัฒนางานทางด้านเทคนิคและการให้บริการ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยการขยายสาขาหอสมุดแห่งชาติอีก 17 แห่ง สนับสนุนการพิมพ์และสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับคนไทย การให้บริการของหอสมุดแห่งชาติมีลักษณะเหมือนกับห้องสมุดประชาชน เพราะไม่จำกัดผู้ใช้บริการ และการเปิดบริการจะคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้เป็นสำคัญ

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย

สำหรับห้องสมุดประชาชนที่จัดให้บริการในประเทศไทย แบ่งการให้บริการเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ห้องสมุดประชาชนที่สังกัดหน่วยราชการ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2 หน่วยงานหลัก คือ

1.1 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชนที่ให้บริการแก่ประชาชนในส่วนภูมิภาค

1.2 สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร รับผิดชอบงานห้องสมุดประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ห้องสมุดประชาชนที่ไม่สังกัดหน่วยราชการ ห้องสมุดที่มีรูปแบบการให้บริการแก่ประชาชนอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ห้องสมุดธนาคารศรีนคร ห้องสมุดเอ.ยู.เอ. ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล เป็นต้น

ห้องสมุดประชาชนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

การศึกษาพัฒนาการของห้องสมุดประชาชน จะช่วยให้มองเห็นแนวโน้มในการจัดบริการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดบริการห้องสมุดประชาชนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ อันเนื่องมาจากการแบ่งส่วนราชการไทยในแต่ละยุคสมัยมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานห้องสมุด

เมื่อปี พ.ศ. 2459 แผนกห้องสมุด กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ได้จัดตั้งห้องสมุด 3 แห่ง เรียกว่า “ที่อ่านหนังสือสำหรับประชาชน” ที่โรงเรียนวัดสุทัศน์ โรงเรียนวัดสามจีนใต้ ในจังหวัดพระนคร และโรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี และมีการขยายห้องอ่านหนังสือไปยังส่วนภูมิภาคในจังหวัดสงขลา ชัยภูมิ และบุรีรัมย์ อีก 6 แห่ง รวม 9 แห่ง และต่อมาในปี พ.ศ. 2462 มีปัญหาด้านสถานที่ให้บริการและการเงิน จึงได้มีการยุบที่อ่านหนังสือในส่วนภูมิภาคลง และ พ.ศ. 2468 กรมตำรา กระทรวงธรรมการ มาทำหน้าที่ดูแลที่อ่านหนังสือแทนกรมศึกษาธิการ

พ.ศ. 2469 จัดตั้งแผนกห้องสมุดขึ้นในกรมตำรา เพื่อดูแลและจัดตั้งที่อ่านหนังสือสำหรับประชาชนในที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2470 แผนกห้องสมุด กรมตำรา ได้จัดตั้งห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนอีก 2 แห่ง คือ ที่จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดเชียงใหม่ (สุรพรีร์ โหมานนท์. 2522 : 91-93) ซึ่งต่อมาห้องอ่าน

หนังสือดังกล่าวต้องประสบกับอุปสรรคในการดำเนินการ จึงทำให้ห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนต้องล้มเลิกไป โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2471-2483 เป็นช่วงที่ประเทศไทยอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พ.ศ. 2483 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แผนกองค์การ กองการศึกษาผู้ใหญ่ สังกัดสำนักงานปลัด เป็นผู้ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน แต่เนื่องจากแผนกนี้ มีงานมากจึงยังไม่มีการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนขึ้น และในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนขึ้น โดยได้งบประมาณในการจัดตั้งห้องสมุดจังหวัดและอำเภอ จำนวน 143 แห่ง ได้มีการย้ายกองการศึกษาผู้ใหญ่มาสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยแผนกงานการศึกษาประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดประชาชน จัดตั้งห้องสมุดประชาชนจังหวัดและอำเภอ และร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการจัดตั้งห้องสมุด มีการจัดอบรมบรรณารักษ์ตามหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกระทรวงมหาดไทยร่วมมือกันในการขยายห้องสมุดประชาชน ในปี พ.ศ. 2495 โดยกระทรวงมหาดไทยจัดหาสถานที่ในการจัดตั้ง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการจัดหางบประมาณและการดำเนินงาน พ.ศ. 2496 ห้องสมุดประชาชนมีเกือบทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดแม่ฮ่องสอน

พ.ศ. 2519 กิจกรรมห้องสมุดประชาชนมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านในเขตพัฒนาของ ก.ร.ป.กลาง การปรับปรุงตำแหน่งบรรณารักษ์จากลูกจ้างประจำเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญจัตวา จำนวนห้องสมุดประชาชนของกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 338 แห่ง โดยเป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัด 71 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 167 แห่ง และมีห้องสมุดเคลื่อนที่อีกหลายแห่ง จากนั้นห้องสมุดประชาชนได้มีการพัฒนาเรื่อยมา โดยแบ่งหน่วยงานราชการที่สนับสนุนกิจกรรมห้องสมุดประชาชน คือ การจัดตั้งห้องสมุดประชาชนเป็นสถานศึกษาในปี พ.ศ. 2516 การจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2518 และการตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนใน พ.ศ. 2522

ในปี พ.ศ. 2527 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ยังคงมีบทบาทในการให้บริการข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานสำหรับปรับปรุงการดำเนินชีวิต เห็นว่าถ้าหากประชาชนมีหนังสือและเอกสาร สำหรับการศึกษาค้นคว้า จะช่วยให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน ป้องกันการลืมหนังสือ จึงได้จัดและประสานงานให้มีหน่วยบริการข้อมูล ดังนี้ (เฉลิมฤทธิ์ เชมชัย. 2535 :192-195)

1. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งได้มีการดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา 1 ชุด จำนวนไม่เกิน 7 คน มีหน้าที่คัดเลือกสถานที่ ส่วนเจ้าหน้าที่จากอำเภอและกรมมีหน้าที่ดูแลเรื่องวิชาการ ให้คำแนะนำในการดำเนินงาน ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนในชนบทอย่างกว้างขวาง

2. ที่อ่านหนังสือประจำวัด กรมการศึกษานอกโรงเรียน ร่วมมือกับกรมการศาสนา จัดตั้งห้องสมุดประจำวัดที่มีความพร้อม โดยใช้อาคารหรือมูมใดมูมหนึ่งของวัด จัดหาโต๊ะ เก้าอี้ และมีเจ้าหน้าที่สำหรับจัดให้บริการ พร้อมทั้งจัดให้มีหนังสือ หนังสือพิมพ์ และข่าวสารต่างๆ ที่ทางราชการเผยแพร่ไปสู่ประชาชน ซึ่งที่อ่านหนังสือประจำวัด มีประโยชน์สำหรับประชาชนในชนบทมาก เนื่องจากเป็นแหล่งสำหรับการศึกษาค้นคว้ามาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะในวันเสาร์และวันอาทิตย์จะมีนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่มาทำบุญที่วัดได้มาใช้บริการจำนวนมาก

3. ห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดให้มีบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ทางเรือ โดยเคลื่อนไปให้บริการตามจุดที่กำหนด โดยจัดเป็นมูมหนังสือ และจัดหีบหนังสือไว้ตามจุดต่างๆ มีอาสาสมัครรับผิดชอบ นอกจากนั้นยังมีการบริการฉายสไลด์และภาพยนตร์ให้ความรู้ด้านวิชาชีพ วิชาการ และบันเทิง ให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

ห้องสมุดประชาชน ได้ขยายบริการห้องสมุดประชาชนจังหวัด มีจำนวนทั้งหมด 72 แห่ง และห้องสมุดประชาชนอำเภอ 386 แห่ง ห้องสมุดเหล่านี้มีหนังสือประเภทต่างๆ ตั้งแต่หนังสือเด็ก หนังสือวิชาการ และหนังสือวิชาชีพต่างๆ

ในปี พ.ศ. 2529 กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ประกาศใช้ระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียน ว่าด้วยห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2529 ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งห้องสมุด ไว้ดังนี้

1. เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน
2. เป็นศูนย์รับบริจาคหนังสือ
3. ให้บริการการอ่านและการให้ยืมหนังสือแก่ประชาชน
4. ให้บริการข่าวสารและความรู้ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเป็นคนทันต่อเหตุการณ์
5. ให้บริการทางด้านโสตทัศนอุปกรณ์แก่ประชาชน
6. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการพักผ่อน หย่อนใจ

ผ่อน หย่อนใจ

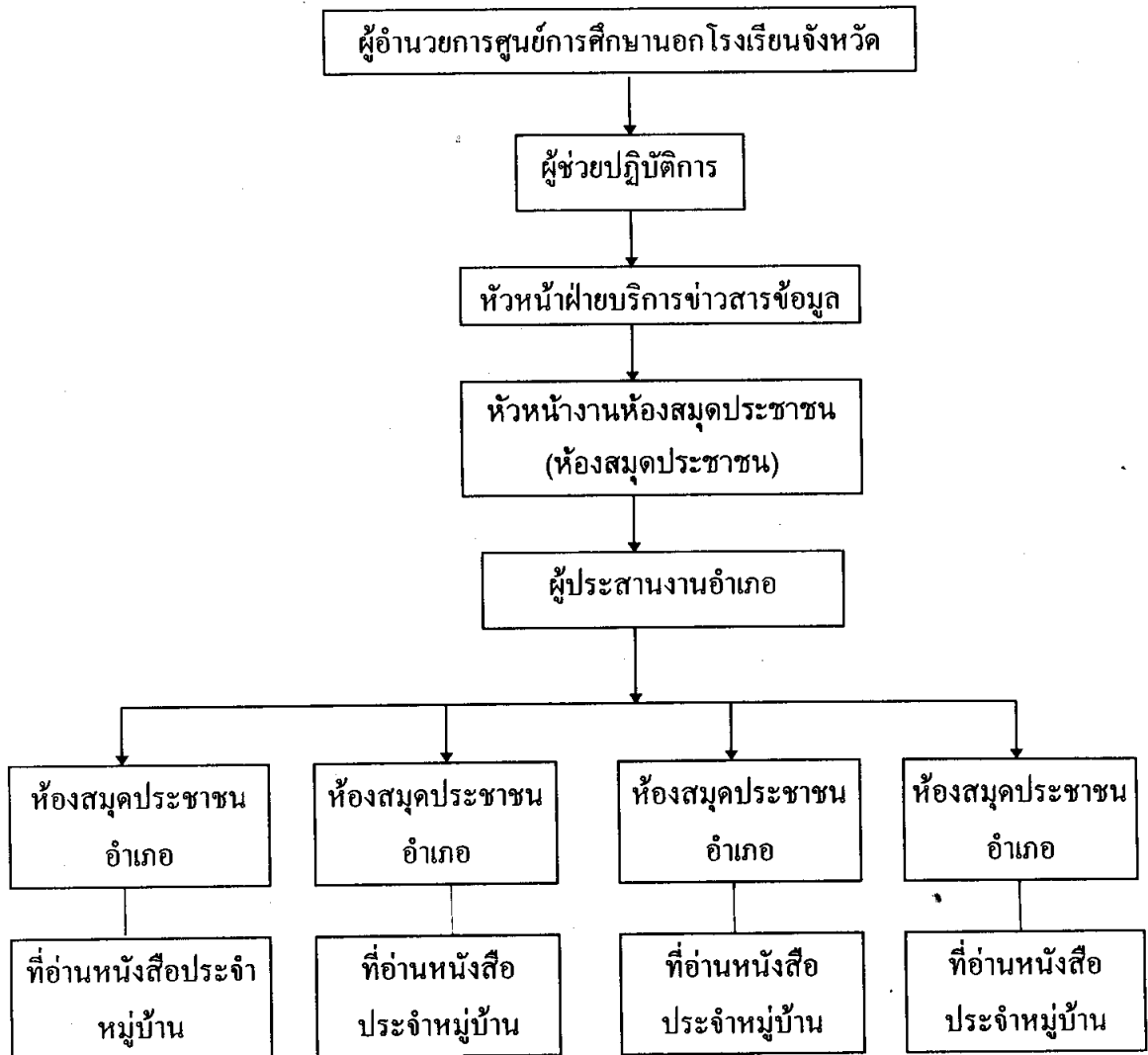
7. ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
8. ส่งเสริม เผยแพร่ ประสานงานให้บริการด้านวิชาการใหม่ๆ แก่ชุมชน และการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

โดยห้องสมุดประชาชนอยู่ในความรับผิดชอบและควบคุมดูแลของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และเสนอแนะในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในเขตจังหวัดและอำเภอ

ระหว่างปี พ.ศ. 2534-36 มีโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระชนมายุครบ 36 พรรษา เดิมจะสร้างเพียง 37 แห่ง แต่มีประชาชน

เดือนใสศรัทธาร่วมโครงการนี้มากขึ้น จึงทำให้มีห้องสมุดที่เปิดให้บริการและอยู่ในระหว่างการค้าเนินการก่อสร้างมากกว่าที่ได้กำหนดไว้

แผนภูมิการบริหารงานห้องสมุดประชาชน
สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน



ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ได้เห็นความสำคัญของแหล่งสารสนเทศสำหรับประชาชน จึงได้จัดตั้งห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2499 ซึ่งอยู่บริเวณสวนลุมพินีด้านหลังของพระบรมรูปอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถนนราชดำริ เขตปทุมวัน ซึ่งได้แก่ ห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินี โดยมีคณะกรรมการอำนวยการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยนายกเทศมนตรี เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลบางท่าน หัวหน้ากองและผู้ทรงคุณวุฒิทางห้องสมุด เพื่อจัดหาหนังสือและคู่มือหนังสือ รับประทานจากประชาชน โดยองค์การ บริษัทร้านค้า และเอกชนร่วมมือกันบริจาคหนังสือ คู่มือหนังสือ และทรัพย์สินต่างๆ มีการจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมของควิวี่ หนังสือนวนิยายไม่มีเลขหมู่แต่ใช้พยัญชนะ “น” หรือ “F” (แทนคำว่า “นวนิยาย” หรือ “Fiction”) ส่วนหนังสืออ้างอิงใช้พยัญชนะ “อ” หรือ “R” (แทนคำว่า “อ้างอิง” หรือ “Reference”) อยู่เหนือเลขหมู่หนังสือ และมีการทำบัตรรายการช่วยค้นคว้า (สุดใจ เพ็ชรศิริ. 2523 : 37-80)

ห้องสมุดแห่งนี้เปิดบริการทุกวันตั้งแต่เวลา 13.00-18.00 น. ปิดวันจันทร์และวันนักขัตฤกษ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นสถาบันรวบรวมหนังสือ เอกสาร และตำราวิทยากร เพื่อที่ประชาชนจะได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ สนทนา ปราศรัย และปลูกฝังความสามัคคีในสังคม และเป็นสถานส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยประชาชนมีสิทธิในการเข้าใช้ห้องสมุดเท่าเทียมกัน และมีอิสระในการศึกษาหาความรู้

ในปี พ.ศ. 2501 ห้องสมุดได้ยกฐานะเป็นแผนกห้องสมุดประชาชนสังกัดกองกลาง และในปี 2504 ได้จัดขยายบริการแก่ประชาชนให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น โดยการจัดโครงการคู่มือหนังสือหมุนเวียน และโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ เพื่อให้การบริการของห้องสมุดได้เข้าไปสู่โรงเรียนและศูนย์เยาวชนในสังกัดเทศบาลกรุงเทพ ให้เยาวชนได้มีนิสัยรักการอ่าน และเพื่อจัดหาหนังสือที่เหมาะสมสำหรับครูและนัก

เรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยการจัดเจ้าหน้าที่ไปแนะนำช่วยเหลือในการ
ดำเนินงานและมีการหมุนเวียนหนังสือใหม่ภาคการศึกษาละครั้ง

พ.ศ. 2508 เปิดบริการห้องสมุดวิชาการที่ศาลาเทศบาลกรุงเทพ

พ.ศ. 2509 เปิดห้องสมุดประชาชนบางลำพู

พ.ศ. 2512 เปิดบริการห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง ที่ปากซอยพระ
นาง ถนนราชวิถี เขตพญาไท

พ.ศ. 2513 เปิดบริการห้องสมุดประชาชนปทุมวัน

พ.ศ. 2514 ห้องประชาชนอนงคาราม ได้โอนมาสังกัดแผนกห้องสมุด
ประชาชนของเทศบาลนครหลวง เนื่องจากการรวมเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี
เป็นเทศบาลนครหลวง แต่จริงๆ แล้วห้องสมุดประชาชนอนงคารามได้เปิดบริการมา
ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2509

พ.ศ. 2515 แผนกห้องสมุดประชาชน ขึ้นสังกัดกองบริการชุมชนและ
เยาวชน ฝ่ายการศึกษาและสวัสดิการสังคม

พ.ศ. 2517 งานห้องสมุดประชาชน ขึ้นสังกัดกองสันตนาการ สำนัก
สวัสดิการสังคม

พ.ศ. 2518 ห้องสมุดประชาชนบางลำพู ได้ปิดบริการเมื่อวันที่ 26
กุมภาพันธ์ และขนย้ายทรัพย์สินไปฝากไว้ตามห้องสมุดต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร
ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครจึงเหลืออยู่เพียง 4 แห่ง คือ ห้องสมุด
ประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน
และห้องสมุดประชาชนอนงคาราม

พ.ศ. 2519 ห้องสมุดประชาชนวัดสังข์กระจาย ได้โอนมาสังกัดกรุงเทพ
มหานคร ซึ่งตั้งอยู่บริเวณวัดสังข์กระจาย ถนนอิสรภาพ เขตบางกอกใหญ่

พ.ศ. 2520 ห้องสมุดประชาชนบางเขน ได้เปิดให้บริการ ตั้งอยู่ในบริเวณ
ที่ว่าการเขตบางเขน ถนนพหลโยธิน

วัตถุประสงค์ของห้องสมุด

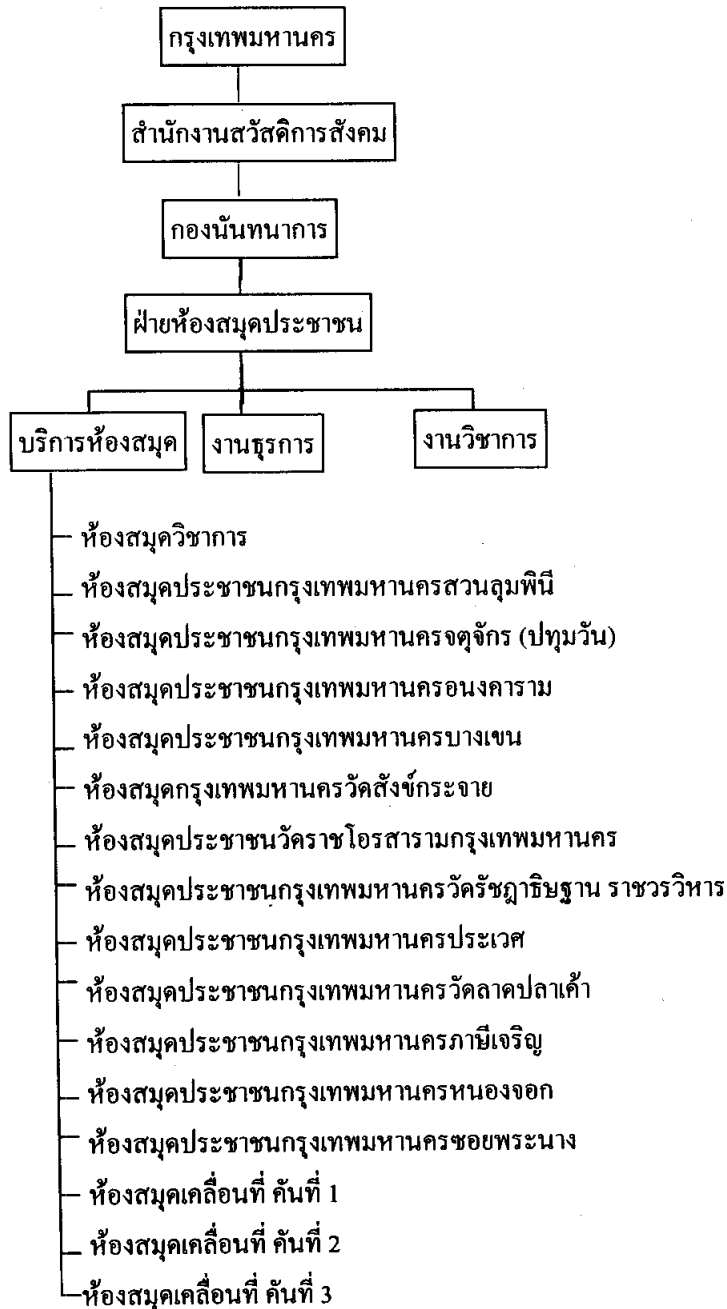
1. ให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา
2. ส่งเสริมประชาชนให้มีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
3. ให้บริการทางข่าวสารและความรู้ต่างๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของประเทศและของโลก
4. ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและประเทศ
5. ส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนเข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย
6. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และความรื่นรมย์

การบริหารงานห้องสมุด

ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร มีฐานะเป็นฝ่ายห้องสมุดประชาชนสังกัดกองนันทนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร โดยได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจากกรุงเทพมหานคร บุคลากรที่ปฏิบัติงานมีทั้งข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวฝ่ายห้องสมุดประชาชน มีผู้บริหารคือหัวหน้าฝ่ายห้องสมุดประชาชน แบ่งการบริหารงานออกเป็น 3 งาน ได้แก่

1. งานธุรการ
2. งานวิชาการ
3. งานบริการห้องสมุดประชาชน

แผนภูมิการบริหารงานห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร



งานธุรการ

หน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานสารบรรณและธุรการทั่วไป ด้านบุคลากร ด้านการเงิน และงบประมาณ ด้านการทะเบียนและพัสดุ การประชุม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนควบคุมดูแลสถานที่และซ่อมแซมยานพาหนะ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

งานวิชาการ

หน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านธุรการ ด้านการจัดทำแผนงาน และโครงการต่างๆ การคัดเลือกและจัดหาหนังสือให้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือ การทำบัตรรายการ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงาน การจัดทำข่าวสารห้องสมุดประชาชน จัดทำหนังสือแนะนำห้องสมุดและเอกสารเผยแพร่อื่นๆ การรวบรวมข้อมูล สถิติ และผลงานของฝ่ายห้องสมุดประชาชน การสำรวจและวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เข้าใช้ห้องสมุด ตลอดจนติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

งานบริการห้องสมุดประชาชน

หน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 แห่ง และห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่จำนวน 3 คัน ให้บริการประชาชนในด้านการค้นคว้าหาความรู้และเผยแพร่ความรู้ต่างๆ สำรวจและวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุด การรวบรวมข้อมูลสถิติต่างๆ การรายงาน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานของห้องสมุดประชาชน สนับสนุนให้ข้าราชการและลูกจ้างเข้ารับการศึกษา การฝึกงานด้านห้องสมุดให้กับนิสิต นักศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัย การจัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านสำหรับเยาวชน และประชาชน และโครงการ

อื่นๆ การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานห้องสมุด ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องรับผิดชอบห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดเคลื่อนที่

การดำเนินงานห้องสมุดแต่ละแห่ง

การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่ได้แบ่งงานออกเป็น 4 งาน ได้แก่ ด้านบริหาร ด้านธุรการ ด้านเทคนิค และด้านบริการ แต่มีบางแห่งได้แบ่งงานออกเพียง 3 ด้าน โดยรวมด้านธุรการเข้าด้วยกันกับด้านบริหาร มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านบริหาร ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้าง ตลอดจนอาคารสถานที่ในห้องสมุด เพื่อให้การดำเนินงานของห้องสมุดมีประสิทธิภาพ และสะดวกแก่ผู้เข้าใช้บริการห้องสมุด
2. ด้านธุรการ ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารบรรณ การเงิน และบัญชี จัดซื้อวารสาร นิตยสารและหนังสือพิมพ์ เก็บรักษาเงิน ควบคุมการจัดทำบัญชีการเงินทุกประเภท การเบิกการใช้ และการเก็บรักษาใบเสร็จรับเงิน การควบคุมทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์ และทะเบียนหนังสือ
3. ด้านเทคนิค พิจารณาคัดเลือกหนังสือ วิเคราะห์เลขหมู่ โดยใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้ ทำบัตรรายการ ลงทะเบียนหนังสือ จัดเตรียมหนังสือออกบริการ พิมพ์บัตรรายการ ตรวจบัตร เรียงบัตรรายการ และซ่อมหนังสือ
4. ด้านบริการ การให้บริการของห้องสมุดประชาชนแบ่งเป็นบริการปกติ ได้แก่ บริการการอ่านภายในห้องสมุด บริการยืมคืนหนังสือ บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ บริการข่าวสารทันสมัย บริการแนะนำหนังสือใหม่ บริการมุมสำหรับเด็ก นอกจากนี้ได้มีการจัดบริการพิเศษสำหรับผู้ใช้บริการ ได้แก่ บริการจัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมการอ่าน บริการสอดทัศนศึกษา เช่น การฉายวีดิทัศน์สารคดี

ต่างๆ บริการแก่นิทานสำหรับเด็ก บริการจัดนิทรรศการในวันสำคัญต่างๆ บริการตามโครงการพิเศษที่หน่วยราชการจัดขึ้นในโอกาสต่างๆ เช่น โครงการวันเด็กแห่งชาติ บริการเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ในด้านยาเสพติด สาธารณูปโภค แนะนำการประกอบอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้จัดตั้งศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ มุม มสธ. โดยจัดมุมมสธ. ไว้บริการนักศึกษา ให้ยืมหนังสือและเทปวิชาพื้นฐาน ที่ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครซอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครภาษีเจริญ และห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครบางเขน และได้จัดตั้งศูนย์วิทยบริการบัณฑิตศึกษา ที่ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครสวนลุมพินี

ฝ่ายห้องสมุดประชาชน ได้จัดทำโครงการ กทม ห่วงใยจงใจอ่านหนังสือ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 โดยจัดมุมบริการหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ตามสำนักงานเขต จำนวน 38 เขต เพื่อให้บริการประชาชนที่มาติดต่อราชการ โดยใช้เวลารว่างให้เป็นประโยชน์

นอกจากนี้ฝ่ายห้องสมุดประชาชนยังมีนโยบายที่จะดำเนินงานให้บริการสารสนเทศแก่ประชาชน

1. จัดสร้างหอศิลป์ร่วมสมัยแห่งกรุงเทพมหานครในบริเวณพื้นที่สี่แยกปทุมวัน

2. จัดสร้างห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครให้ครบทุกเขต ในที่ดินของกรุงเทพมหานคร ที่ดินของวัด สวนสาธารณะ อาคารตึกแถว หรือที่ดินที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาค โดยเฉพาะการจัดตั้งห้องสมุดตึกแถวที่อยู่ในเขตชุมชนที่ประชาชนเข้าไปใช้ได้สะดวก

3. จัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ตามชุมชนแออัดเขตกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดเคลื่อนที่สี่มุมเมือง (เขตจตุจักร เขตบางขุนเทียน เขตหนองจอก และเขตพระโขนง)

4. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ โดยการนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครแต่ละแห่งได้เปิดบริการ ในวันอังคาร-วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น. ส่วนห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครสวนลุมพินีและซอยพระนาง ได้เปิดบริการทุกวัน

ห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่

กรุงเทพมหานครมีชุมชนแออัดจำนวนมาก เป็นชุมชนที่มีความน่าเป็นห่วง และเป็นแหล่งเสื่อมโทรม ประชาชนที่อยู่ในชุมชนแออัดส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ดีมีระเบียบและไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาสังคม จึงมักจะเกิดขึ้น และเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ กรุงเทพมหานครกำลังเร่งดำเนินการแก้ไขอยู่ เพราะถ้าหากปล่อยไว้จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากรุงเทพมหานครเป็นอย่างยิ่ง

การให้การศึกษารุงเทพมหานครถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องให้การศึกษากับประชาชน เพื่อให้มีคุณภาพที่ดี ห้องสมุดประชาชนเป็นวิธีหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่ใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชนแออัด แต่เนื่องจากในชุมชนแออัดมีปัญหาในการจัดสร้างห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานครจึงได้จัดหารถห้องสมุดเคลื่อนที่แทน

กรุงเทพมหานครได้อนุมัติอัตรากำลังประจำห้องสมุดเคลื่อนที่คันที่ 2 คันๆ ละ 5 อัตรา รวม 10 อัตรา ตำแหน่งบรรณารักษ์ 2 อัตรา เจ้าหน้าที่ห้องสมุด 2

อัตรา พนักงานพิมพ์ดีด ชั้น 1 2 อัตรา ภารโรง 2 อัตรา พนักงานขับเครื่องจักรขนาด
เบา 2 อัตรา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและให้บริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน
แออัด
2. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ต่างๆ แก่เด็ก เยาวชน และ
ประชาชนในชุมชนแออัด
3. เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน
แออัดมีนิสัยรักการอ่าน
4. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน
แออัด

หน้าที่ความรับผิดชอบ

ห้องสมุดเคลื่อนที่มีหน้าที่ในการให้บริการเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า
หาความรู้ เผยแพร่ความรู้และให้บริการข้อเสนอแนะต่างๆ แก่เด็ก เยาวชน และ
ประชาชนในชุมชนแออัด ในเขตกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้
บริการค้นคว้าหาความรู้ภายในบริเวณที่ห้องสมุดเคลื่อนที่จอดให้บริการ การให้
บริการยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน การให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การ
จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การจัดนิทรรศการ การบริการข่าวสารทันสมัย การจัด
ทำรายงานต่างๆ การจัดทำข้อมูลสถิติ การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ตลอดจนการรับ
ผิดชอบงานเทคนิค และการติดต่อประสานงานกับห้องสมุดอื่นๆ และหน่วยงาน
ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา (ฝ่าย
ห้องสมุดประชาชน. ม.ป.ป. : 10-11)

ห้องสมุดธนาคารศรีนคร

ธนาคารศรีนคร เป็นธนาคารแห่งแรกที่ได้เปิดบริการห้องสมุดเยาวชนและห้องสมุดประชาชนขึ้น ห้องสมุดแห่งแรกที่ธนาคารศรีนครเปิดบริการคือ ห้องสมุดเยาวชน ธนาคารศรีนคร สาขาสามแยก เพื่อมอบเป็นของขวัญสำหรับเยาวชนเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2515 ปัจจุบันมีห้องสมุดเปิดให้บริการ 5 แห่ง ดังนี้

1. ห้องสมุดเยาวชนธนาคารศรีนคร เป็นห้องสมุดธนาคารแห่งแรกของธนาคารศรีนคร เป็นห้องสมุดที่เน้นการให้บริการแก่เยาวชน มีมุมสำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็ก โดยรวบรวมของเล่น เกมส์ โสตทัศนวัสดุสำหรับเด็ก และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมการเล่านิทาน ห้องสมุดตั้งอยู่ชั้น 2 ของธนาคารศรีนครสาขาสามแยก เลขที่ 573 ถนนเยาวราช กรุงเทพฯ 10100 โทร. 2213541

2. ห้องสมุดประชาชนธนาคารศรีนคร สาขาเชียงใหม่ เป็นการให้บริการห้องสมุดธนาคารในส่วนภูมิภาค ตั้งอยู่ชั้น 3 ของธนาคารศรีนคร สาขาช้างคลาน เลขที่ 119 ถนนช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50000 โทร. (053) 274636

3. ห้องสมุดประชาชนธนาคารศรีนคร สาขาพิจิตร ตั้งอยู่ชั้น 2 ของธนาคารศรีนครสาขาพิจิตร เลขที่ 22/22 ถนนศรีมาลา อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 66000 โทร. (056) 611651

4. ห้องสมุดประชาชนธนาคารศรีนคร สาขาวงเวียนใหญ่ ตั้งอยู่ชั้น 4 ของธนาคารศรีนคร สาขาวงเวียนใหญ่ เลขที่ 6491/1 ถนนประชาธิปไตย กรุงเทพฯ 10600 โทร. 4376819 ห้องสมุดแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตชุมชน ใกล้สถานศึกษาหลายแห่ง ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา จึงทำให้มีผู้เข้าใช้บริการจำนวนมาก บรรยากาศภายในห้องสมุดเหมาะสำหรับการเข้าไปศึกษาค้นคว้า เยียบสงบ มีหนังสือวิชาการจำนวนมาก มีการจัดเก็บหนังสือให้เหมาะกับกลุ่มผู้ใช้บริการ นอกจากจะจัดให้มีบริการเหมือนกับห้องสมุดประชาชนทั่วไปแล้ว ห้อง

สมุดแห่งนี้ได้มีการจัดมุมสารสนเทศทางด้านพุทธศาสนา โดยรวบรวมสื่อทุกประเภทที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น หนังสือ วารสาร เป็นต้น ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจที่ทำการค้นคว้าทางด้านพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

5. ห้องสมุดธนาคารศรีนคร สาขาสมุทรปราการ ตั้งอยู่ที่ชั้น 2 ของธนาคารศรีนคร สาขาสมุทรปราการ เลขที่ 315 ถนนสุขุมวิท สมุทรปราการ 10270 โทร. 3880100

นอกจากนี้ธนาคารศรีนครยังได้เปิดห้องสมุดวิชาการขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2531 เพื่อใช้เป็นแหล่งสารสนเทศให้บริการทางวิชาการแก่พนักงาน และองค์กรภายในของธนาคาร โดยมีการจัดหมวดหมู่และระเบียบการยืมคืนหนังสือเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชน โดยตั้งอยู่ที่ชั้น 16 ธนาคารศรีนครสำนักงานใหญ่ เลขที่ 2 ถนนเฉลิมเขตต์ 4 เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100 โทร.2230561 ต่อ 296 โดยจัดให้มีบริการยืมหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เทปเสียง วิทยุทัศน์ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และบริการฝึกงานห้องสมุดแก่สถาบันการศึกษาต่างๆ เปิดบริการวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 8.30-16.30 น. ปิดวันเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดธนาคาร

ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล

บริติชเคาน์ซิล จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2477 โดยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากรัฐบาลอังกฤษ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศอังกฤษกับนานาชาติ ด้วยความร่วมมือในด้านศิลปวัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีสำนักงานสาขาภายในประเทศและสำนักงานนอกประเทศ และมีการจัดตั้งห้องสมุดเพื่อให้บริการในประเทศต่างๆ ควบคู่ไปด้วย

ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล ได้จัดตั้งขึ้นในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2495 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

1. จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศอังกฤษ
2. ให้การสนับสนุนนโยบายที่เกี่ยวกับห้องสมุดและหนังสือในประเทศของ

บริติชเคาน์ซิล

3. ให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่บริติชเคาน์ซิล และกิจกรรมอื่นๆ นอกจากงานห้องสมุด

4. หาข้อมูลเกี่ยวกับตลาดหนังสือ การศึกษาและการดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด และงานสารสนเทศให้แก่บริติชเคาน์ซิล

5. จัดนิทรรศการหนังสือ

6. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของประเทศอังกฤษ

บริการของห้องสมุด

ห้องสมุดให้บริการวารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ หนังสือบันเทิง หนังสือเกี่ยวกับประเทศไทย ตลอดจนวีดิทัศน์ และแถบบันทึกเสียง ให้กับผู้สมัครเป็นสมาชิกห้องสมุด ซึ่งจะต้องมีอายุ 15 ขึ้นไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยการจัดบริการดังนี้

1. บริการยืมคืนหนังสือ

2. บริการข้อมูลด้านการศึกษา เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่เปิดสอน หรือฝึกอบรมของอังกฤษ

3. บริการสารสนเทศ โดยการติดต่อกับส่วนงานบริการสารสนเทศ ของสำนักงานกลางในกรุงลอนดอน ให้กับผู้ที่ต้องการข้อมูล

4. บริการถ่ายเอกสารและยืมหนังสือระหว่างประเทศ จากหอสมุดแห่งชาติอังกฤษ โดยผู้ใช้บริการต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายเอง

ห้องสมุดเอ.ยู.เอ.

ห้องสมุดเอ.ยู.เอ มีลักษณะเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสถานสอนภาษาเอ.ยู.เอ. และสำนักข่าวสารอเมริกัน

ห้องสมุดเปิดทำการเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2512 เพื่อให้เป็นที่ศึกษาค้นคว้าของคณาจารย์และนักศึกษาของสถานสอนภาษาเอ.ยู.เอ. ตลอดจนประชาชนทั่วไป โดยรวมห้องสมุดศาลาอเมริกันและห้องสมุดเล็กๆ ของเอ.ยู.เอ.เข้าด้วยกัน

ห้องสมุดศาลาอเมริกันเดิมชื่อห้องสมุดยูซิส (USIS) เป็นหน่วยงานหนึ่งของสำนักข่าวสารอเมริกันกรุงเทพฯ มีสำนักงานใหญ่ที่ถนนสาทร เปิดทำการเมื่อพฤษภาคม 2489 ณ อาคาร 7 ถนนราชดำเนิน บรรณารักษ์คนแรกคือ Miss Dorothy Ward ขณะนั้นมีแต่หนังสือภาษาอังกฤษ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นห้องสมุดศาลาอเมริกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 Miss Mary Anglemyer มารับตำแหน่งบรรณารักษ์แทน ได้ปรับปรุงและขยายงานของห้องสมุดให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยจัดแผนกสมุดเคลื่อนที่และเรือห้องสมุดเคลื่อนที่นำหนังสือออกบริการแก่โรงเรียนหรือสถานที่ราชการที่อยู่ห่างไกล นอกจากนี้ยังได้เปิดสาขาห้องสมุดที่ตึกเชิงสะพานพิทยเสถียรเมื่อปี พ.ศ.2495 และต่อมาได้ย้ายไปที่หน้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่สาขานี้ได้ปิดทำการเมื่อปี พ.ศ.2497

นอกจากนี้ยังได้ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการจัดอบรมบรรณารักษ์ ห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2499 ในปีเดียวกันนี้ได้แนะนำให้มูลนิธิฟูไลบรท์ส่งอาจารย์อเมริกันมาสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ.2498 ศาลาอเมริกันได้ย้ายจากอาคาร 7 ถนนราชดำเนินมาตั้งที่เลขที่ 107 ถนนพัฒนาพงษ์ ในปีเดียวกันได้ย้ายไปที่เลขที่ 105 ถนนเดียวกัน

พ.ศ.2512 ได้ย้ายมารวมกับห้องสมุดเอ.ยู.เอ. ที่อาคารใหม่บริเวณสถานสอนภาษา เลขที่ 179 ถนนราชดำริจนถึงปัจจุบัน

ห้องสมุดเอ.ยู.เอ.มีสาขาอยู่ต่างจังหวัดแห่งเดียว คือสาขาเชียงใหม่ เรียกว่าห้องสมุดยูซิส ตั้งอยู่ที่เลขที่ 24 ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สาขานี้เพิ่งจะ

โอนมาเป็นของเอ.ยู.เอ และได้เปลี่ยนชื่อเป็นห้องสมุดเอ.ยู.เอ. สาขาเชียงใหม่ เมื่อเดือน พฤษภาคม 2539

วัตถุประสงค์ของห้องสมุด

เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างอเมริกันกับคนไทย สนับสนุนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแก่คนไทย และการสอนภาษาไทยแก่คนต่างชาติ ตลอดจนให้บริการด้านการค้นคว้าข้อมูลข่าวสารแก่คนทั่วไป

บริการของห้องสมุด

สารสนเทศที่ให้บริการในห้องสมุด มีทั้งหนังสือทั้งบันเทิงคดี และสารคดี โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ศิลปะ การศึกษา การเมืองและสังคม รวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับอเมริกันศึกษา การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และหนังสืออังกฤษเกี่ยวกับประเทศไทย หนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วัสดุย่อส่วน วิทยทัศน์ แถบบันทึกเสียง ส่วนบริการสำคัญของห้องสมุดมีดังนี้

1. บริการให้ยืมหนังสือ และวารสาร
2. บริการหนังสือจอง
3. บริการวิทยทัศน์ทั้งภายในและภายนอกเพื่อประกอบการเรียนในสถาบันการศึกษา
4. บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ทั้งผู้ที่มาติดต่อด้วยตัวเอง ทางจดหมาย โทรศัพท์ และทางโทรสาร แก่บุคคลทั่วไป
5. บริการบรรณานุกรมทั่วไป และบรรณานุกรมเฉพาะวิชา
6. บริการข่าวสารทันสมัยโดยการจัดทำจุลสารเผยแพร่เรื่องราวใหม่ๆ ในหัวข้อที่น่าสนใจ โดยการคัดลอกจากสื่อต่างๆ

จะเห็นว่าห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ที่ให้บริการอย่างเป็นระบบส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดของหน่วยงานราชการ คือห้องสมุดที่สังกัดกรมการศึกษานอก

โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานหลักที่ให้บริการแก่ประชาชนในระดับภูมิภาคของประเทศ ส่วนในส่วนกลางอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร และห้องสมุดของธนาคารศรีนคร นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดของสมาคมและองค์การที่ให้บริการในลักษณะเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชน ได้แก่ ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล ห้องสมุด เอ.ยู.เอ. เป็นต้น ซึ่งมีระบบการจัดการและการให้บริการสารสนเทศแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละแห่ง

ห้องสมุดประชาชนและหอสมุดแห่งชาติในต่างประเทศ

เพื่อให้เข้าใจการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนได้มากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการศึกษาการให้บริการของห้องสมุดประชาชน และหอสมุดแห่งชาติในต่างประเทศ เพื่อที่จะได้นำหลักการ และวิธีการให้บริการมาพัฒนาการให้บริการในประเทศ

หอสมุดแห่งชาติมาเลเซีย

หอสมุดแห่งชาติมาเลเซีย (The National Library of Malaysia) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2509 ตามกฎหมายของมาเลเซีย และยกฐานะขึ้นเป็นกองหอสมุดแห่งชาติ และเมื่อปี พ.ศ. 2535 ได้ย้ายที่ทำการมาอยู่ที่ถนน Tun Razak เป็นอาคารขนาดใหญ่ ห้องสมุดมี 7 ชั้น ตัวอาคารเป็นรูปลักษณะห่มวกของชาวมาเลเซีย ห้องสมุดมีเจ้าหน้าที่ทำงานประมาณ 400 คน และมีการแบ่งหน่วยงานดังนี้ (สอางศรี พรสุวรรณ. 2538 : 52)

1. Information Science บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ โดยแบ่งบริการออกเป็น

1.1 Malaysiana สิ่งพิมพ์ของประเทศมาเลเซียและเขียนเกี่ยวกับประเทศมาเลเซีย

1.2 Malay Manuscripts สิ่งพิมพ์ตัวเขียนโบราณ ภายนอกห้องตบแต่งแบบศิลปะมาเลย์ มีการแสดงอักษรภาษามาเลย์แบบต่างๆ และมีคอมพิวเตอร์ช่วยค้น

1.3 Reference and referral science บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้วยการให้ฐานข้อมูลต่างๆ เช่น BINAR ฐานข้อมูลมติสิ่งพิมพ์ของหอสมุด MENTARI ฐานข้อมูลบรรณานุกรม PANCARAN ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการประชุม สัมมนา และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

2. Collection Development มีการจัดหาหนังสือและแลกเปลี่ยนหนังสือกับนานาชาติ เช่น เป็นศูนย์กลางเลขมาตรฐานหนังสือสากล (ISBN) ศูนย์กลางการให้เลขมาตรฐานวารสารสากล (ISSN) เป็นต้น

3. Library Development and Networking ให้บริการแก่กระทรวง และหน่วยงานของรัฐและเอกชน มีการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับห้องสมุดต่างๆ เพื่อสร้างมาตรฐานในการทำงาน

4. Support Services ห้องสมุดมีผู้อำนวยการเป็นหัวหน้า มีการบริหารงานบุคคล ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการทำงาน มีฝ่ายประชาสัมพันธ์ และจัดบุคลากรคอยต้อนรับเมื่อมีผู้เข้าเยี่ยมชมห้องสมุด

ห้องสมุดประชาชนในสิงคโปร์

หอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2501 เป็นห้องสมุดหนึ่งเหมือนกับห้องสมุดของหลายประเทศที่มีหน้าที่เป็นทั้งหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดประชาชนด้วย หอสมุดแห่งชาติขึ้นตรงกับรัฐมนตรีกระทรวงสารสนเทศและศิลปะ (Ministry for Information and the Arts)

หอสมุดแห่งชาติทำหน้าที่บริการและเผยแพร่สิ่งพิมพ์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ ให้บริการตอบคำถาม จัดพิมพ์บรรณานุกรมแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore National Bibliography) และบรรณานุกรมวารสารสิงคโปร์ (Singapore Periodicals Index) หอสมุดแห่งชาติทำหน้าที่เป็นระบบแม่ข่ายห้องสมุดในสิงคโปร์ด้วย (Choh. 1997 : 120-123)

ห้องสมุดประชาชน และหอสมุดแห่งชาติได้ทำหน้าที่จัดหาวัสดุสารสนเทศ ให้ยืมและบริการสารสนเทศแก่ประชาชน มีห้องสมุดประชาชนทั้งหมด 13 แห่ง และในปี พ.ศ. 2539 ได้ให้บริการยืมหนังสือและวารสาร จำนวน 14.3 ล้านเล่ม และมีสมาชิกถึง 1 ล้านคน

สำหรับแผนหลักในการพัฒนาห้องสมุดในปี 2000 จะมีการจัดตั้งห้องสมุดระดับภูมิภาค 5 แห่ง ห้องสมุดชุมชน 18 แห่ง และห้องสมุดข้างบ้านอีก 100 แห่ง

การจัดตั้งห้องสมุดใหม่ใกล้ที่พักอาศัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยเฉพาะในบริเวณศูนย์การค้า เป็นห้องสมุดชุมชน (community library) โดยการเช่าพื้นที่ 1,500 ตารางเมตร ในปี พ.ศ.2540 ได้มีให้บริการ 2 แห่ง และจะสร้างเพิ่มทุกปี ปีละ 2-3 แห่ง

สำหรับห้องสมุดข้างบ้าน (neighborhood library) ดำเนินการในปี พ.ศ. 2540 จำนวน 22 แห่ง และจะเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละ 15-20 แห่ง ห้องสมุดนี้จะเป็นห้องสมุดขนาดเล็ก มีเนื้อที่ใช้สอย 250 ตารางเมตร โดยจะสร้างในชั้นที่ว่างของแฟลตที่พักอาศัยของประชาชน

นอกจากห้องสมุดทั้ง 2 ประเภทแล้ว คณะกรรมการบริหารหอสมุดแห่งชาติมีความประสงค์ที่จะจัดสร้างห้องสมุดประชาชนระดับภาค (regional library) ที่มีพื้นที่ให้บริการกว่า 10,000 ตารางเมตร และต้องการที่จะพัฒนาและยกฐานะห้องสมุดชุมชนให้เป็นห้องสมุดภาคเพื่อให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่บริษัท สถาบัน และในที่พักอาศัยได้อย่างแท้จริง

กลยุทธ์ในการพัฒนาห้องสมุดประชาชน

1. ขยายห้องสมุดชุมชนและห้องสมุดข้างบ้าน
2. พัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องของประชาชน
3. ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการขยายบริการห้องสมุด โดยเฉพาะในการใช้พื้นที่เพื่อให้ขยายจุดบริการของห้องสมุด

4. เพิ่มความสะดวกในการให้บริการหลากหลาย เช่น ส่งบริการให้ที่บ้าน บริการทางโทรศัพท์ การสืบค้นรายการระบบออนไลน์ ตลอดจนบริการอินเทอร์เน็ต
5. กลยุทธ์การตลาดมาใช้ในการบริการห้องสมุด เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับบริการอย่างดีที่สุด
6. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการเพิ่มคุณภาพการให้บริการ เช่น การให้ผู้ใช้ยืมและคืนสารสนเทศด้วยตนเองโดยระบบอัตโนมัติ

ห้องสมุดประชาชนในออสเตรเลีย

เริ่มต้นในศตวรรษที่ 19 โดยการจัดตั้งห้องสมุด Victoria เพื่อให้บริการแก่ประชาชน และมีห้องสมุด Melbourne Public Library และในช่วง ค.ศ. 1900 ได้มีห้องสมุดประชาชนกว่า 407 แห่งภายใต้การดูแลของรัฐบาล และมีหนังสือให้บริการกว่า 1,149,000 เล่ม (Biskup and Goodman. 1982 : 49-76)

ห้องสมุดประชาชน New South Wales การดำเนินงานเป็นระบบกระจายศูนย์ รับผิดชอบโดยบุคลากรของห้องสมุดในท้องถิ่นที่จะจัดหาหนังสือซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลท้องถิ่น โดยมี Library Board of New South Wales ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งห้องสมุดใหม่ ในเรื่องการเลือก การจัดหา และบุคลากร และมีการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์จดหมายข่าว New South Wales library bulletin เพื่อช่วยเป็นมาตรฐานในการเลือกและการทำรายการแก่ห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนใน Victoria มีหนังสือให้บริการกว่า 6 ล้านเล่ม โดยมี The Library Council of Victoria ให้ความช่วยเหลือห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น ในการแนะนำการให้บริการ และการขยายบริการ

ห้องสมุดประชาชนใน Queensland อยู่ภายใต้การดูแลของ Library Board of Queensland เหมือนกันกับห้องสมุดประชาชนใน New South Wales และ Victoria

ห้องสมุดประชาชนใน Tasmania เป็นห้องสมุดในออสเตรเลียที่ได้รับการพัฒนามากและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการได้รับงบประมาณในการจัดบริการ

โดยจัดงบประมาณค่าใช้จ่ายถึง 95 เปอร์เซ็นต์ของค่าใช้จ่ายที่ห้องสมุดจะต้องจ่ายทุกปี และมีอัตราส่วนของหนังสือให้บริการต่อประชาชนมาก

ห้องสมุดประชาชนใน Western Australia มีการดำเนินงานภายใต้ The Library Board of Western Australia ซึ่งเป็นรัฐสุดท้ายที่มีการจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้ความช่วยเหลือห้องสมุดในการจัดหาหนังสือ และวัสดุสารสนเทศอื่นๆ

ห้องสมุดประชาชนใน South Australia การดำเนินงานภายใต้ Libraries Board of South Australia มีประชาชนกว่า 86 เปอร์เซ็นต์ ที่เข้าใช้บริการห้องสมุด และหนังสือให้บริการกว่า 1.3 ล้านเล่ม และเพิ่มขึ้นเกือบ 40 เปอร์เซ็นต์ทุก 2 ปี

ห้องสมุดประชาชนในซาอุดีอาระเบีย

ซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ในคาบสมุทรอาหรับ มีพื้นที่กว่า 2,150,000 ตารางกิโลเมตร ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม ห้องสมุดในยุคเริ่มแรกในศตวรรษที่ 17 โดยเก็บความรู้ของมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อด้านการศึกษาและวัฒนธรรม (Abbas. 1994 : 140-154)

ห้องสมุดประชาชนได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1959 ได้รับเงินอุดหนุนจากกรมห้องสมุดประชาชน (The General Directorate of Public Libraries) แห่งกระทรวงศึกษาธิการ (Ministry of Education) รับผิดชอบการขยายงานห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ โดยควบคุมดูแลห้องสมุดประชาชน 59 แห่ง โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเลือก จัดหา และงานเทคนิคทุกขั้นตอนของการให้บริการหนังสือและวัสดุสารสนเทศประเภทอื่นๆ ในพื้นที่ชนบทห้องสมุดประชาชนจะให้บริการกับโรงเรียนด้วย โดยเฉพาะ โรงเรียนที่มีห้องสมุดให้บริการไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งห้องสมุดที่อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวง The Ministry of Pilgrimage and Endowment และหน่วยงานอื่นๆ อีก เพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชนของประเทศซาอุดีอาระเบีย มีดังนี้

1. จัดหาบริการสำหรับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยเข้ามาใช้บริการจะต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ
2. จัดหาบริการสารสนเทศ
3. บริการผู้ใหญ่ และเน้นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต
4. รวบรวมและเผยแพร่สารสนเทศทุกด้าน ทั้งด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และวัสดุสารสนเทศทุกรูปแบบ รวมทั้งสิ่งไม่ตีพิมพ์
5. สนับสนุนการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ
6. เป็นศูนย์บริการทางด้านวัฒนธรรม

บุคลากรห้องสมุดของห้องสมุดมีทั้งผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และผู้ที่ไม่มีพื้นความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย หรือระดับมัธยมศึกษาแต่ได้รับการฝึกอบรมระยะสั้น โดยเฉลี่ยจะมีบุคลากร 4.5 คน ต่อห้องสมุด บางห้องสมุดไม่มีบุคลากรวิชาชีพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานห้องสมุดเช่นกัน

ทรัพยากรห้องสมุด ส่วนใหญ่เป็นหนังสือและวารสารภาษาอาหรับ โสตทัศนวัสดุยังไม่ได้ให้บริการอย่างเต็มที่ การจัดหมู่และทำรายการเป็นการทำแบบรวมศูนย์ โดยกระทรวงศึกษาธิการ ยกเว้นวัสดุที่ได้มาจากการบริจาคหรือแลกเปลี่ยน ห้องสมุดจะดำเนินการเอง ส่วนห้องสมุดประชาชนที่สังกัดหน่วยงานอื่นจะมีการจัดหมู่และทำบัตรรายการเอง โดยทั่วไปจะใช้วิธีการจัดหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้ มีการทำบัตรรายการ 3 ประเภท คือ บัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรเลขหมู่หนังสือ ส่วนบัตรหัวเรื่องไม่ได้ทำแพร่หลาย

สถานที่จัดตั้งห้องสมุดอยู่ในที่ชุมชนหนาแน่น โดยเฉพาะในศูนย์กลางของเมืองใหญ่ๆ โดยทั่วไปจัดตั้งไม่เกิน 2 ชั้น มีพื้นที่ให้บริการระหว่าง 100-800 ตารางเมตร ครัวภัณฑ์ห้องสมุดจะออกแบบสำหรับผู้ใหญ่และไม่มีขนาดสำหรับเด็ก ทำให้ไม่ได้มาตรฐานสำหรับการจัดบริการ อุปกรณ์อื่นๆ ของห้องสมุด เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายแผ่นใส โสตทัศนอุปกรณ์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น

โดยทั่วไปห้องสมุดประชาชนเปิดบริการตามเวลาราชการ คือเริ่ม เวลา 8.00-2.30 น. ยกเว้นบางห้องสมุดที่เปิดให้บริการในตอนบ่าย ปิดทำการในวันหยุด สดส์ปคาศ์ การเปิดให้บริการของห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมกับการใช้บริการของผู้ใช้เนื่องจากตรงกับเวลาทำงาน

ห้องสมุดประชาชนในเคนมารัก

ห้องสมุดประชาชนในเคนมารัก มีให้บริการแก่ประชาชน 1,200 แห่ง โดย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (อรพินธุ์ พูนนารถ. 2534 : 52-55)

1. ห้องสมุดประชาชนในเขตวัด
2. ห้องสมุดประชาชนในเขตมณฑล
3. ห้องสมุดประชาชนในเขตเทศบาล
4. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่ห้องสมุดประชาชน

การบริหารงานห้องสมุดประชาชน อยู่ภายใต้การบริหารงานของกระทรวง วัฒนธรรม และมีสำนักงานนิเทศห้องสมุดประชาชน (State Inspection of Public Libraries) เป็นหน่วยงานกลางในการให้คำแนะนำและจัดสรรงบประมาณ และมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งในชุมชนเป็นผู้บริหารงานและควบคุมการใช้จ่ายของห้องสมุด

บริการห้องสมุดประชาชน

1. บริการพื้นฐานของห้องสมุด เช่น บริการยืมหนังสือ บริการอัดสำเนา เอกสาร บริการยืมระหว่งห้องสมุด

2. บริการด้านการศึกษา จัดอภิปราย เพื่อส่งเสริมการพูดและการฟัง

3. จัดตั้งชมรมเยาวชน (Youth clubs) โดยจัดตลาดหนังสือสำหรับ

เยาวชน

4. จัดรายการวิทยุและโทรทัศน์

5. เป็นศูนย์กลางการศึกษาผู้ใหญ่ จัดหาหนังสือและเสนอรายชื่อที่นำ

สนใจ

6. ให้ความร่วมมือเพื่อจัดห้องสมุดโรงเรียน

7. บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ทั้งทางรถ ทางเรือ บริการแก่ประชาชนตาม ค่ายทหาร คูก บ้านพักคนพิการ ผู้สูงอายุ และมีบริการรถรับส่งประชาชนมาอ่านหนังสือ ในห้องสมุด

8. ห้องสมุดประชาชนบางแห่งจะสะสมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ภาพ และสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดหรือเขตที่ห้องสมุดตั้งอยู่ เสมือนกับเป็นพิพิธภัณฑ์แห่ง หนึ่ง สำหรับห้องสมุดที่ใหญ่และมีห้องประชุมจะให้บริการแก่ประชาชนที่ต้องการจัด งานและกิจกรรมต่างๆ

9. จัดนิทรรศการต่างๆ โดยจัดให้มีดนตรี ภาพศิลปะ การอภิปราย ฉาย ภาพยนตร์ การแสดงละครและกิจกรรมต่างๆ

ห้องสมุดประชาชนในอเมริกา

รัฐบาลเป็นเจ้าของและควบคุมดูแล ได้รับเงินอุดหนุนทั้งหมดจากรัฐบาล กลาง หรือบางส่วนมาจากเงินภาษีอากรของท้องถิ่นและเงินภาษีบำรุงห้องสมุด ให้ บริการแก่ประชาชนโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยครอบคลุมห้องสมุดท้องถิ่นทุกระดับ เช่น ห้องสมุดประจำรัฐและห้องสมุดของทางราชการที่ให้บริการแก่ประชาชน

วัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชน

1. เพื่อเป็นแหล่งการศึกษาด้วยตนเองของประชาชน
2. จัดบริการวัสดุการอ่าน เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ และได้พักผ่อน

หย่อนใจ

3. เป็นหน่วยงานที่คัดเลือกหนังสือและวัสดุการที่เหมาะสมสำหรับ ประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจาก คนอื่น

4. ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการศึกษาหาความรู้สำหรับประชาชนทุก

เพศ ทุกวัย

5. จัดบริการอย่างมีประสิทธิภาพตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น
ลักษณะห้องสมุด

สหรัฐอเมริกาห้องสมุดให้บริการจำนวนมาก เฉพาะในรัฐนิวยอร์กมีห้องสมุดประชาชนให้บริการกว่า 760 แห่ง ห้องสมุดส่วนมากจะเป็นห้องสมุดขนาดเล็ก มีบุคลากรทั้งหมดรวม 108,246 คน ในแต่ละปีห้องสมุดมีผู้เข้าใช้บริการถึง 507 ล้านคน และมีการยืมสารสนเทศกว่า 1.4 ล้านรายการ ลักษณะห้องสมุดที่ให้บริการ มีดังนี้ (Gertzog and Beckerman. 1994 : 49-79)

1. ห้องสมุดขนาดเล็ก เป็นห้องสมุดส่วนใหญ่ในอเมริกา การให้บริการเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ บุคลากรทำงานหนักกว่าห้องสมุดขนาดใหญ่เสียอีก เพราะต้องให้บริการแก่ผู้ใช้ทุกระดับอายุ

2. ห้องสมุดขนาดกลางในเขตเมือง โดยให้บริการแก่ชุมชนที่มีประชากรขนาด 25,000-100,000 คน มีประมาณ 1,350 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของห้องสมุดประชาชนในอเมริกา

3. ห้องสมุดขนาดกลางในเขตปริมณฑล เป็นห้องสมุดประชาชนที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อให้บริการแก่ประชาชน

4. ห้องสมุดเมืองขนาดใหญ่ มีประมาณร้อยละ 2 หรือประมาณ 236 แห่งของห้องสมุดประชาชนในอเมริกา ให้บริการแก่ชุมชนที่มีประชากร 100,000 คนขึ้นไป มีบุคลากรประมาณ 63-476 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของประชากร

แบบประเมินผลท้ายบท

1. ห้องสมุดประเทศไทยได้มีการพัฒนามาอย่างไร
2. ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยสังกัดหน่วยงานใด จงอธิบาย
3. ห้องสมุดประชาชนในส่วนกลางมีการบริหารงานอย่างไร
4. จงยกตัวอย่างห้องสมุดประชาชนของไทยที่ไม่สังกัดหน่วยงานราชการ และยกตัวอย่างการให้บริการ

บรรณานุกรม

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนิยะดา ทาสุนธุ์. หอพระมณเฑียรธรรม. กรุงเทพฯ :
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2525.
- เฉลิมฤทธิ์ เขมชัย. พัฒนาการห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย. ปริญญาบัตร
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- คำรณราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ทำเนียบ
หอพระสมุด : หอพระมณเฑียรธรรม หอวชิรญาณ หอพุทธศาสนสังคหะ
แล หอสมุดสำหรับพระนคร. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระอินทเบญญา (สระคำ วัฒนา) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 22
ตุลาคม 2512.
- ทวี มุขระโกษา. “วิวัฒนาการของห้องสมุดในเมืองไทย,” ใน ที่ระลึกพิธีเปิด
ห้องสมุดประชาชน. หน้า 29-35. ม.ป.ท. : ห้องสมุดประชาชนอนงคาราม,
2509.
- ธรา กนกมณี. “การพัฒนาห้องสมุดของประเทศไทยและแนวโน้มในอนาคต,”
ห้องสมุด. 37(3) : 5-20 ; กรกฎาคม-กันยายน 2536.
- ธาดาศักดิ์ วชิรปริชาพงศ์. บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์, 2534.
- ฝ่ายห้องสมุดประชาชน กองนั้นทนาการ. ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ : ฝ่ายห้องสมุดประชาชน, ม.ป.ป.
- ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครหนองจอก. กรุงเทพฯ :
ฝ่ายห้องสมุดประชาชน, ม.ป.ป.
- หนังสือแนะนำห้องสมุดเคลื่อนที่ คันที่ 2 คันที่ 3. กรุงเทพฯ :
ฝ่ายห้องสมุดประชาชน, ม.ป.ป.
- รำกึ กุลสมบุรณ์. วัดพระเชตุพนฯ ห้องสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทย.

